

ingediend op **1320** (2021-2022) – Nr. 1
3 juni 2022 (2021-2022)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Leefmilieu,
Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie
uitgebracht door Tinne Rombouts

over de stand van zaken
in een reeks actuele dossiers
in het waterbeleid van Vlaanderen

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie:

Voorzitter: Gwenny De Vroe.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Inez De Coninck, Andries Gryffroy, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele;

Bart Claes, Leo Pieters, Sam Van Rooy;

Stijn De Roo, Tinne Rombouts;

Steven Coenegrachts, Gwenny De Vroe;

Staf Aerts, Mieke Schauvliege;

Bruno Tobback.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Marius Meremans, Joris Nachtergaele, Axel Ronse, Nadia Sminate;

Carmen Ryheul, Stefaan Sintobin, Wim Verheyden;

Robrecht Bothuyne, Brecht Warnez;

Bart Tommelein, Bart Van Hulle;

Johan Danen, Chris Steenwegen;

Hannes Anaf.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

1. Toelichting	4
1.1. Waterkwaliteit	4
1.2. Zuiveringsgraad	5
1.3. Rioleringsgraad	6
1.4. Infiltratie hemelwater	6
1.5. Klimaatverandering	7
1.6. Nood aan paradigmashift	8
1.7. Klimaatadaptatie	8
1.8. Cruciale rol voor de lokale besturen	9
1.9. Groenblauwpeil	10
1.10. Infiltratiebonus	10
1.11. Circulair water	10
1.12. Waterkwaliteit verhogen	11
1.13. Stroomgebiedbeheerplannen	11
1.14. Acties die bijdragen aan een verhoogde waterkwaliteit.....	12
1.15. Nood aan bijkomende afspraken	13
1.16. Riool- en hemelwaterverantwoordelijkheid	13
1.17. Werk maken van efficiëntieverhoging	13
1.18. Verhoogde financiering en afstemmen investeringen	14
1.19. Voorstellen VLARIO	14
1.20. Studie besteding gemeentelijke saneringsbijdrage.....	15
1.21. Enkele cijfers	15
1.22. Aandachtspunten	15
1.23. Aanbevelingen	16
2. Vragen van de leden.....	16
2.1. Tussenkoms van Freya Perdaens.....	16
2.2. Tussenkoms van Tinne Rombouts	17
2.3. Tussenkoms van Mieke Schauvliege	18
2.4. Tussenkoms van Gwenny De Vroe.....	19
3. Antwoorden van de sprekers	20
3.1. Repliek van Wendy Francken	20
3.2. Repliek van Patrick Willems	22
3.3. Aanvulling door Wendy Francken.....	23
4. Aanvullende vragen en antwoorden	24
Gebuurde afkortingen	26
Bijlage: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie hield op dinsdag 26 april 2022 een hoorzitting met VLARIO over de stand van zaken in een aantal actuele dossiers in het waterbeleid van Vlaanderen. Professor Patrick Willems (voorzitter) en Wendy Francken (directeur) waren te gast in de commissie.

De bij de toelichting gebruikte presentatie is te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(Deze commissievergadering werd als hybride vergadering georganiseerd.)

1. Toelichting

Professor *Patrick Willems*, KU Leuven, voorzitter VLARIO, dankt de commissie om VLARIO uit te nodigen voor deze hoorzitting. Hij heeft zijn presentatie opgevat als een informatieverstrekking over een aantal actuele dossiers over het waterbeleid, vooral met betrekking tot het hemelwater- en afvalwaterbeheer. VLARIO is het kenniscentrum en het overlegplatform in Vlaanderen voor het hemelwater- en afvalwaterbeheer in de bebouwde omgeving.

Het eerste thema dat aan bod komt, is de waterkwaliteit en de zuiveringsgraad. Later komen de impact en de uitdagingen van de klimaatverandering aan bod, maar ook de kansen. Directeur Wendy Francken zal daarna verder ingaan op stroomgebiedbeheerplannen en de link met het waterbeheer in een stedelijke omgeving, en op de budgettaire aspecten op basis van een studie die VLARIO recentelijk heeft laten uitvoeren over de besteding van de gemeentelijke saneringsbijdrage.

1.1. Waterkwaliteit

Voor de waterkwaliteit is er een Europese kaderrichtlijn Water in periodes van zes jaar. De volgende cyclus stopt in 2027. Tegen dan is het de bedoeling dat alle waterlopen in Europa een goede ecologische status hebben. De kaart van Europa toont de status op dit ogenblik en de kleurcodes geven het percentage van waterlichamen aan die nog geen goede ecologische status hebben of het potentieel ontbreken om in die toestand terecht te komen. Samen met een aantal omliggende zones is Vlaanderen donkerrood gekleurd. Het gaat om het Scheldestroomgebiedsdistrict. Ten zuiden van Vlaanderen ligt het Maasstroomgebiedsdistrict, dat zich in een veel betere toestand bevindt. Dat betekent dat er zich nog heel veel waterlopen bevinden in een slechte ecologische status.

Men kan zich afvragen of dat te maken heeft met wanbeheer. Als men naast deze kaart een kaart met de bevolkingsdichtheid zou leggen, zou men een gelijkaardig ruimtelijk patroon vinden. Hoe hoger de bevolkingsdichtheid, hoe meer afvalwater. Hoe hoger de druk van menselijke activiteit op het watersysteem, hoe moeilijker het is om aan die goede waterkwaliteit te geraken.

Een volgende slide toont alle Europese landen met kleurcode en percentage van waterlichamen in zeer goede, goede, slechte of zeer slechte toestand. België heeft in totaal 24 procent waterlichamen in een zeer slechte ecologische toestand en 27 procent in een slechte ecologische toestand, en 28 procent in goede ecologische toestand. De deelstroomgebieden in Vlaanderen vertonen overal een matige, ontoereikende of slechte ecologische toestand. In Vlaanderen verkeert maar één oppervlaktewaterlichaam in een volledig goede toestand. Die 28 procent situeert zich dus volledig in Wallonië. In Wallonië verkeert 35 procent van de waterlichamen in goede ecologische toestand, in Vlaanderen is dat bijna 0 procent.

De toestand wordt bepaald door een aantal criteria zoals de biologische, de fysische en de hydromorfologische toestand. Morfologie heeft te maken met de natuurlijkheid van de rivierbedding en met het aquatische leven dat daardoor mogelijk is, en ook met

stroomsnelheid. Vlaanderen heeft heel veel ingedijkte rivieren met niet-natuurlijke oevers, wat maakt dat heel veel waterlopen in een povere morfologische toestand verkeren.

Inzake de chemische toestand kleurt België bijna volledig rood. Dat betekent dat bijna alle waterlichamen in Vlaanderen in een slechte chemische toestand verkeren. Dat heeft te maken met een aantal stoffen. In de grafiek op de slide wordt ingezoomd op een aantal zaken zoals pH, opgeloste zuurstof uit organisch materiaal, stikstof, geleidbaarheid en fosfor. Het kaartje linksonder op de slide toont de opgeloste zuurstof, het kaartje rechtsboven toont de totale stikstof en het kaartje rechtsonder de totale fosfor. Het is meteen te zien dat heel veel deelstroomgebieden rood, oranje en geel kleuren voor wat fosfor betreft. Er zijn er maar weinig met een groene kleur. In het westen van Vlaanderen is de toestand heel slecht inzake fosfor. Voor stikstof is de toestand beter. Er is een positieve evolutie. Een aantal deelstroomgebieden zijn nu in een goede toestand terechtgekomen dankzij de inspanningen van de afgelopen jaren.

De toestand op de getoonde kaarten is van 2017. Sindsdien is er een stabilisatie en is er nog geen verbetering merkbaar. De droge zomers van 2017, 2018, 2019 en 2020 zullen daar volgens Patrick Willems niet vreemd aan zijn. Droge zomers betekenen minder verdunning in de waterlopen. De lagere stroomsnelheid geeft minder herbeluchting, die dan voor een slechtere waterkwaliteit zorgt.

Deze factor zal in de toekomst alleen maar aan belang winnen. De klimaatprognoses wijzen nu eenmaal op het frequenter voorkomen van lange droge periodes. Vlaanderen zal hiermee dan ook rekening moeten houden.

In de afgelopen zomer was er heel veel regen met onder andere de grote overstroming en veel intense regenval. Dat heeft ervoor gezorgd dat er heel veel nutriënten vanuit akkergronden afspoelden, maar ook dat er zich heel wat riooloverstortingen voordeden, met als gevolg dat er extra pollutie in de waterlopen terechtkwam. Ook dat is een fenomeen dat in de toekomst vaker zal voorkomen.

De stabilisatie heeft te maken met het toeval van de extreme weersomstandigheden, maar de frequentie van dit soort extremen zal in de toekomst verder toenemen. Het is dus een factor waarmee in de toekomst rekening zal moeten worden gehouden.

Patrick Willems zoomt vervolgens in op de fosfordruk, want dat is het belangrijkste om naar te kijken. De bijdrage van landbouw op die fosfordruk is 32 procent, de bijdrage van de lozing van ongezuiverd huishoudelijk afvalwater is 30 procent, van rioolwaterzuiveringsinstallaties 29 procent en van de bedrijven 8 procent. Dat geeft meteen aan dat naast de landbouw het afvalwaterbeheer het allerbelangrijkste is om de fosfordruk in de toekomst te verminderen.

In de stikstofdruk heeft de landbouw een veel grotere bijdrage, namelijk 53 procent. De bijdrage van het ongezuiverd huishoudelijk afvalwater bedraagt 13 procent en van de rioolwaterzuiveringsinstallaties 15 procent. Dat wil zeggen dat de zuivering van het afvalwater een heel belangrijk element is.

1.2. Zuiveringsgraad

In de jaren 90 had Vlaanderen maar 25 procent zuiveringsgraad en die zit nu aan 86 procent. Dat is dankzij de oprichting van Aquafin en alle inspanningen voor de aanleg van rioleringen door de gemeenten. 86 procent is zeer hoog en relatief goed, maar in de afgelopen tien jaar is de toename van de zuiveringsgraad minder snel verlopen. Dat is voor een deel logisch omdat het realiseren van de laatste percentages het lastigst is.

De zeer slechte toestand, de Europese verplichtingen, de fosfordruk en de bijdrage van het afvalwater daarin tonen aan dat het nodig is om die 86 procent te verhogen. Nederland zit rond de 99 procent, Duitsland rond de 97 procent. Er moet dus een extra inspanning gebeuren om dat percentage snel te verhogen.

1.3. Rioleringsgraad

Er zijn ook grote ruimtelijke verschillen inzake rioleringsgraad in Vlaanderen. Er zijn nog veel gemeenten met een gele, oranje, rode of donkerrode kleurcode. In ongeveer een derde van de gemeenten is 30 procent van het afvalwater nog steeds niet gezuiverd. In een tiende van de gemeenten is 50 procent of zelfs meer van het afvalwater nog niet gezuiverd. Daarvoor zijn er soms historische verklaringen, maar een aantal gemeenten moeten extra inspanningen leveren om de rioleringsgraad en de zuiveringsgraad te verhogen.

Recent zijn er 155 rioleringsprojecten startklaar gemaakt, en daar is VLARIO blij mee. Er is ook hard gewerkt aan het inkorten van de doorlooptijden. In VLARIO heeft een werkgroep zich daarover gebogen. Vroeger was er een gemiddelde doorlooptijd van vijf jaar, tot in een slechtste geval zelfs 22 jaar. Nu wordt de doorlooptijd heel beperkt gehouden, minder dan een jaar tussen de opname in het subsidieprogramma en de gunning. Van bij de start moeten er duidelijke afspraken worden gemaakt met alle stakeholders en engagementverklaringen worden aangegaan om zo te proberen alles onder controle te houden.

Vlaanderen heeft een groot aantal gemeentelijke rioolbeheerders en dat helpt ook niet. Het gemeentelijk rioolbeheer is sterk versnipperd en er is weinig samenwerking. Dat kan op die manier georganiseerd blijven, maar de resultaatsverbintenis is heel belangrijk. Tegenwoordig worden afvalwater en regenwater maximaal gescheiden. Dat proces is allang in gang gezet.

1.4. Infiltratie hemelwater

In de nieuwe projecten wordt nu ook ingezet op infiltratie. Dat is belangrijk om zowel wateroverlast als droogte tegen te gaan, om grondwaterreserves aan te vullen en tegelijk de waterkwaliteit te verhogen, niet alleen via het afvalwater maar ook via het regenwater. Als men meer regenwater kan laten infiltreren, verhogen de grondwaterpeilen. Het laagwaterdebiet in een waterloop tijdens een droge periode is traag uitstromend grondwater. Als men de grondwaterpeilen hoger kan houden, houdt men de basisafvoer in de waterlopen ook veel hoger in droge periodes. Zo ontstaan er minder snel problemen met waterschaarste. Via infiltratie kan men daardoor ook een belangrijke impact hebben op de waterkwaliteit.

In het kader van de Blue Deal is er hard gefocust op de uitbreiding van de hemelwaterplanning richting droogteplanning. Vroeger keek men bij de hemelwaterplanning vooral naar overstromingsbeheersing. Nu wordt er ook naar droogtebeheersing gekeken, naar opslag en hergebruik van regenwater en naar infiltratie.

Er is recentelijk een blauwdruk gemaakt voor de opmaak van hemelwaterplannen door een werkgroep binnen de CIW, en die wordt ondersteund door het Blue Deal-programma. VLARIO wil dat alle gemeenten een hemelwaterplan maken met een droogteplan daarin geïntegreerd, zodat ze een langetermijnvisie hebben. Zo weten gemeenten bij elk nieuw plannings- en bouwproject welke zaken op een door-dachte manier moeten worden gerealiseerd.

1.5. Klimaatverandering

Patrick Willems staat nog even stil bij de klimaatverandering. De afgelopen zomer was extreem nat terwijl de vier zomers daarvoor extreem droog waren. De grote overstroming van afgelopen juli is een gebeurtenis die zich vroeger voordeed met een kans van één op vierhonderd in een willekeurig jaar. Het blijft dus een uitzonderlijke gebeurtenis, ook in de toekomst. Klimaatprognoses tonen wel dat de frequentie van dergelijke – maar ook minder extreme – gebeurtenissen zal toenemen.

Is dat het gevolg van klimaatverandering? De spreker oordeelt dat dit moet worden genuanceerd. Zonder klimaatverandering konden dit soort gebeurtenissen zich ook voordoen. Door de klimaatverandering zijn de neerslagintensiteiten wel toegenomen en tegelijk is er een toename van de frequentie van dit soort gebeurtenissen. Internationale experts hebben daarop een attributieanalyse gemaakt en een vergelijking gemaakt tussen het klimaat van nu en van het pre-industriële tijdperk, en die toont een toename sinds die tijd. Door de klimaatverandering is dit soort gebeurtenissen extremer geworden. Hoeveel extremer is niet bekend, maar dat ligt tussen 3 en 19 procent. Bovendien is het ook frequenter geworden. De toename in frequentie van één en twee dagen extreme neerslag is vrij sterk.

Er wordt verwacht dat dit in de toekomst verder zal toenemen met een factor in grootteorde van vijf à tien tegen het einde van de eeuw. Hoe sterk dat zal zijn, is niet precies bekend omdat dat ook te maken heeft met de toekomstige uitstoot aan broeikasgassen en met het wereldwijde klimaatbeleid en hoe duurzaam dat zal zijn. Bij een business-as-usualscenario zal dat veeleer in de grootteorde van een factor tien liggen, en bij een meer realistisch scenario, waarbij de overheden wereldwijd een meer duurzaam klimaatbeleid voeren, zal het veeleer factor vijf zijn.

Hoe komt het dat er door klimaatverandering zowel meer droogte als extreme regenval is? Door de toegenomen uitstoot van broeikasgassen stijgt de temperatuur van de atmosfeer. Daardoor kan de atmosfeer meer waterdamp bevatten en zo ontstaan langere droge periodes. Tijdens droge periodes is er verdamping tot de atmosfeer verzadigd geraakt. Als de atmosfeer meer waterdamp kan bevatten, dan zal bij het optreden van neerslag, dit vaker met een hogere neerslagintensiteit gebeuren. Op jaarbasis zal de totale hoeveelheid regen ongeveer stabiel blijven, maar de regen zal meer geconcentreerd in de tijd vallen, met daartussen vaker lange droge periodes. Dat zal niet altijd zo zijn, maar de voorkomingsfrequentie zal wel toenemen.

Als er voor een extreme regenbui, die zich nu gemiddeld één keer om de twintig jaar voordoet, een riolering wordt ontworpen, dan zal er een flinke stijging zijn tegen 2050 en 2100. De grafiek toont de toename voor het hoge-impactklimaatscenario, dus een pessimistisch scenario inzake toekomstige uitstoot aan broeikasgassen wereldwijd. Ook het aantal overstroombare gebouwen kent dan een duidelijke toename.

Deze cijfers zijn bekend en berekend voor heel Vlaanderen. Ze zijn te vinden voor alle Vlaamse steden en gemeenten op www.waterinfo.be of www.klimaat.vmm.be. De huidige risico's en prognoses van de toekomstige risico's zijn locatiespecifiek bekend. In opdracht van minister Lydia Peeters is bovendien recent ook berekend welke impact de waterbom zou hebben indien die zich boven Vlaanderen zou voordoen. Patrick Willems hamert er wel op dat dit maar een gebeurtenis is die zich toevallig heeft voorgedaan en daarop mag geen volledig beleid worden gebaseerd. Het is correcter om dat te doen op basis van de overstromingskaarten die aangeven wat er gebeurt met een kans van één op tien, één op honderd of één op duizend per jaar. Dat is objectieve statistische informatie over het huidige en het toekomstige klimaat.

De langere droge periodes en de intensere regenval zijn al te zien in de waarnemingen. Volgens metingen van het KMI in Ukkel die geanalyseerd zijn door de VMM loopt vanaf de jaren 80 de toenemende droogte in de zomer op. Dat komt door meer verdamping als gevolg van de temperatuurstijging en door langere droge periodes en minder regen in de zomermaanden. Dat is geen fenomeen van de afgelopen jaren, dat is al langer zo. Het valt samen met de toegenomen temperatuurstijging als gevolg van het broeikaseffect. Het is pas de laatste jaren dat mensen dat aan den lijve ondervinden. Die trend is al langer aan de gang en dat wordt door de cijfers bevestigd.

Dat de zomeronweersbuien intenser worden, wordt ook bevestigd door metingen van het KMI in Ukkel, dat sinds 1898 alle tien minuten de regen meet op dezelfde plaats. Er is geen enkele andere plaats in de wereld waar dit soort tijdreeks beschikbaar is. Wetenschappers maken daar dus dankbaar gebruik van. De laatste tien en zelfs vijftien jaar zijn de piekneerslagintensiteiten een stuk intenser geworden in vergelijking met de tientallen jaren daarvoor.

Waarom is Vlaanderen zo kwetsbaar voor dit soort gebeurtenissen? Dat komt door de hoge bevolkingsdichtheid, maar ook door de vele en snelle afstroming. Er zijn veel gronden gedraineerd, er zijn veel grachten aangelegd en rivieren rechtgetrokken en ingedijkt. Daarnaast is er ook veel verharding en een hoge urbanisatiegraad, die op zich weer te maken heeft met de hoge bevolkingsdichtheid. Dat is dezelfde reden waarom de waterkwaliteit zo moeilijk kan worden verbeterd. Het is een allesbepalende belangrijke factor, maar dat betekent niet dat men zich daarachter moet verschuilen. Deze problematiek, waarvoor men heel kwetsbaar is, zal men moeten aanpakken.

1.6. Nood aan paradigmashift

Patrick Willems heeft nog een heel belangrijke boodschap, die hij destijds in het kader van de voorbereidingen van de Blue Deal heeft meegegeven. Er is echt nood aan een transitie, een paradigmashift van het waterbeheer dat er nog altijd te veel op gericht is om het water af te voeren wanneer het kan en enkel vast te houden wanneer het moet om voldoende water te hebben voor de watervoorziening, naar het water vasthouden wanneer het kan en het enkel af te voeren en op te pompen wanneer het moet.

De principes zijn al langer bekend; het is geweten wat er moet gebeuren. Dat wordt al overal en ook bij de beleidsdiensten actief gecommuniceerd, maar het gebeurt nog te weinig om de echte omslag te maken.

1.7. Klimaatadaptatie

Een belangrijke zaak hierbij is klimaatadaptatie, de aanpassing aan de klimaatrevolutie. Dan moet er veel meer worden ingezet op het opslaan van regenwater, op manieren om regenwater vast te houden, zoals bijvoorbeeld met regenwaterputten, maar ook in de ondergrond. Het beste reservoir is het grondwater, dat gratis beschikbaar is en waarvoor geen infrastructuur moet worden aangelegd. Het regenwater moet alleen worden geïnfiltreerd in de bodem, waar het in droge periodes nog beschikbaar is voor vegetatie, voor oppompen en andere menselijke activiteiten. Op regenwater infiltreren dient maximaal ingezet te worden, zowel op het private als op het publieke domein. Dat past in de groen-blauwe inrichtingen. Daarbij kunnen gemeenten en steden een heel belangrijke rol spelen in het publieke domein, maar ook bij het sensibiliseren en motiveren van de burger om hetzelfde te doen op zijn privédomein.

Met groen in combinatie met waterbuffering en infiltratie realiseert men heel veel zaken tegelijk. Bijna alle negatieve gevolgen van de klimaatverandering worden zo gemitigeerd. Als men het regenwater uit riolering en waterlopen houdt, maar naar

lager gelegen open ruimtes en groene zones in de gemeente brengt, buffert en laat infiltreren, dan vermindert de kans op wateroverlast. Daardoor wordt er ook meer grondwater aangevuld en wordt men minder kwetsbaar voor droogte en zullen grondwaterreserves die zo snel slinken tijdens droge periodes meer worden aangevuld.

Tijdens de huidige droge periode staan die grondwaterstanden weer heel laag. Ze blijken inderdaad heel snel te slinken tijdens droge periodes. Dat komt allemaal doordat het regenwater de grond niet in geraakt op het ogenblik dat het regent en het daarna te veel wordt gedraineerd. Men laat nog altijd veel te veel regenwater naar de zee vloeien. Als men dit combineert met de aanleg van groen, doet men tegelijk aan hittestressbeheer, een ander gevolg van de klimaatverandering. Warmere temperaturen zorgen voor meer hittestress, zeker in een dichte stadsomgeving. Daar loopt de temperatuur soms heel hoog op en lopen vooral kwetsbare mensen hittestressgevaar.

Groen in combinatie met water zorgt voor afkoeling. Als het hoogstammig groen is, geeft dat ook schaduw, waardoor er een sterke afkoeling ontstaat. Dat is een belangrijke klimaatadaptatiemaatregel. Bovendien verhoogt dit de biodiversiteit want die staat ook onder druk. Er wordt bijkomend CO₂ opgeslagen waardoor de klimaatverandering wordt afgeremd. De luchtkwaliteit verbetert en bovendien verhoogt de belevingswaarde van de omgeving. Dat is net de manier om de burger mee te krijgen in dit verhaal. Mensen komen er niet noodzakelijk slechter vanaf bij klimaatadaptatie. Het is niet alleen het aanpakken van de problematiek en van de uitdagingen. Die moeten worden aangepakt, maar het kan ook voor een bonus zorgen als dat op een slimme manier gebeurt.

Er mogen geen kansen meer voorbijgaan. Als de spreker een nieuwbouwproject ziet, ziet hij vaak gemiste kansen. Zo'n project had net zo goed op deze manier gekund, met een heel lage of zelfs geen meerkost. Voor elk nieuw plannings- en bouwproject zou een klimaat- en waterrobuuste inrichting moeten gelden. Zo kunnen de kosten en de inspanningen worden gespreid in de tijd. De klimaatverandering zal zich niet zomaar plotseling voltrekken. Het is iets dat heel geleidelijk gebeurt. De klimaatadaptatie kan dan ook geleidelijk gebeuren, sowieso al om de kosten te beperken.

1.8. Cruciale rol voor de lokale besturen

VLARIO probeert te helpen om lokale besturen minstens op de hoogte te brengen van de problematiek, van de oplossingen en de kansen die ze kunnen grijpen, en van het principe om systematisch water vast te houden wanneer het kan, en alleen af te voeren als het moet om wateroverlast tegen te gaan. Er moet prioriteit worden gegeven aan groen-blauwe inrichtingen. Men mag geen kansen onbenut laten telkens als er een openbare ruimte wordt heraangelegd of een nieuwbouwproject op poten gezet.

In het buitengebied moeten er meer vegetatiestroken komen, meer stuwen in de grachten. Het landbeheer in het buitengebied is belangrijk om meer water vast te houden en het via slimme drempels enkel af te voeren naar de zee om overlast te vermijden. Dit zijn allemaal win-winsituaties waarbij met eenzelfde maatregel verschillende zaken kunnen worden gerealiseerd. Als dat op één lokale plaats gebeurt, heeft dat natuurlijk een beperkte impact, maar als het op grote schaal overal gebeurt, dan heeft dat een enorme cumulatieve impact, en dat is wat er nodig is.

In het buitengebied kan dat ook worden gekoppeld met erosiebeheer. Met erosiepoelen worden afspoelingssedimenten tegengehouden, maar kan er ook water worden gebufferd en geïnfiltreerd. Tegelijk zijn er ook koppelkansen met de waterkwaliteit.

1.9. Groenblauwpeil

VLARIO probeert steden en gemeenten duidelijk te maken dat dit de uitdagingen zijn en dat daar kansen liggen, maar probeert ook te helpen met een aantal instrumenten. Een half jaar geleden heeft VLARIO in samenwerking met de Vlaamse Confederatie Bouw en het Departement Omgeving het groenblauwpeil geïntroduceerd. Dat is een website die elke burger kan bezoeken en voor haar of zijn perceel kan ingeven hoe het is ingericht, met de aanwezigheid van bomen, groen, verharding, een regenwaterput, de overloop van de regenwaterput, infiltratie enzovoort. Daaruit komt dan een label tussen A en F, net zoals het energielabel. Label C hoort bijvoorbeeld bij nieuwbouw als men zich houdt aan de minimale bouwvoorschriften. De bedoeling van dit peil is om burgers te laten beseffen of ze wel of niet goed bezig zijn in hun tuin en om mogelijkheden aan te reiken om beter te doen.

Er worden ook tips gegeven aan de burger, bijvoorbeeld door de overloop van de regenwaterput in de tuin te laten infiltreren. Op die manier kan de score verbeteren. Daarachter zit een vrij ingewikkelde berekening op basis van modellen die nagaan hoe de tuin bijdraagt tot droogtebeheer, overstromingsbeheersing, biodiversiteitsversterking, luchtkwaliteitsverbetering, afkoeling en hoeveel CO₂ er bijkomend wordt opgeslagen.

Dit is laagdrempelig bedoeld als sensibiliseringstool. Momenteel wordt het ook gepromoot door Cera naar haar 400.000 vennoten in het kader van een waterbrigade-actie. VLARIO gaat ook na of dit past in de monitoring door de gemeenten van het lokaal energie- en klimaatpact voor het wateraspect richting werf 1 en 4. De gemeenten hebben daarbij nood aan een tool om die acties te monitoren. Dit instrument zou daarvoor kunnen worden gebruikt.

VLARIO wil daar ook een regenwaterputmodule aan linken zodat de burger kan nagaan hoe groot zijn waterput moet zijn. Architecten gaan vaak standaard voor een waterput van 5000 liter omdat de bouwvoorschriften minimaal 5000 liter voorschrijven, terwijl mensen vaak voor grotere volumes kunnen gaan. Berekeningen van de tijdreeks van de neerslag in Ukkel, klimaatprognoses en de droge zomer van 2018 tonen aan dat een gemiddeld gezin best gaat voor een regenwaterput van afgerond 10.000 liter. VLARIO zal die tool in de komende maanden uitbreiden richting het publieke domein zodat ook gemeenten voor kavels, pleinen of straten dit soort berekeningen kunnen maken.

1.10. Infiltratiebonus

Een ander instrument is de infiltratiebonus. VLARIO pleit daar al langer voor. De bedoeling is om mensen die meer regenwater vasthouden en laten infiltreren in de eigen tuin, op de een of andere manier daarvoor financieel te belonen. Een CIW-werkgroep heeft onder leiding van VLARIO de haalbaarheid daarvan bekeken. VLARIO heeft een rapport aan CIW en aan de minister overhandigd en hoopt op een financiële incentive voor de burger zodat ook mensen die niet verplicht waren om een regenwaterput en infiltratievoorziening te installeren, worden aangespoord om actie te ondernemen in hun eigen tuin.

1.11. Circulair water

Een uitdaging voor de toekomst is het circulair water. In de toekomst zal er meer water moeten worden hergebruikt. In het kader van de opmaak van het reactief afwegingskader heeft de spreker de waterbalans van Vlaanderen opgemaakt. Er is een vergelijking tussen de hoeveelheid water die wordt verbruikt en de hoeveelheid regenwater die momenteel nog naar de riolering loopt, zowel in het private als in het publiek domein. De burger gebruikt afgerond 73m³ leidingwater per jaar, maar ongeveer de helft daarvan gaat naar toepassingen zoals toilet, wasmachine en

buitengebruik, waarvoor perfect regenwater kan worden gebruikt. Zo kan er nog ca. 100 miljoen kubieke meter per jaar worden bespaard.

Via het regenwater en het afvalwater kunnen burgers inzake waterbeschikbaarheid een belangrijke rol spelen, maar dan zal er meer moeten worden ingezet op het hergebruik van water. Het gaat dan niet alleen over de waterkwantiteit, maar ook over fosfaatrecuperatie en warmterecuperatie. Daar zal nog een flinke inspanning nodig zijn in de komende jaren want daar zal veel aandacht naartoe gaan. VLARIO zal daarbij moeten faciliteren.

Klimaatverandering zorgt voor meer intense regenval. Daardoor zullen er meer riooloverstortingen zijn. Het gaat daarbij over een toename met factor in grootteorde van 5 tot 10 als er niets gebeurt, als er niet wordt geadapteerd tot het einde van de eeuw.

Meer intense regenval betekent ook meer afspoeling van nutriënten en uitloging van landbouwgronden. Langdurigere droge periodes zorgen voor meer verdunning en minder natuurlijke herbeluchting, maar ook een toename van het risico op zuurstofarme omstandigheden waardoor fosfaat opgeslagen in waterloopsediment vrijkomt. Dat kan een factor zijn waarom de fosfaatconcentratie tijdens droge periodes zo hoog blijft.

1.12. Waterkwaliteit verhogen

De conclusie is dat rioleringsprojecten versneld moeten worden uitgevoerd, doorlooptijden moeten worden ingekort, de zuiveringsgraad moet worden verhoogd. Ook het assetmanagement, het onderhoud van de rioleringen met minder lekken, minder afvalwater in het grondwater zijn van belang. Ook in de PFAS-problematiek spelen rioleringen bijvoorbeeld een belangrijke rol. Een hervorming van de watersector is nodig waarbij een resultaatsverbintenis belangrijk is. Ten slotte is er een goede afstemming nodig met de stroomgebiedbeheerplannen.

1.13. Stroomgebiedbeheerplannen

Wendy Francken, directeur, heeft het vervolgens over de stroomgebiedbeheerplannen. De Vlaamse Regering zal die binnenkort bekendmaken. VLARIO heeft erover nagedacht welke input daaraan kan worden gegeven. De rode draad daarbij is dat een gebiedsgerichte prioritering nodig is. De maatregelen zijn op verschillende vlakken nodig, niet enkel voor het huishoudelijk afvalwater – de corebusiness van VLARIO –, maar ook voor de landbouw die een enorme inspanning zal moeten leveren. Als Vlaanderen alle afvalwater van alle gezinnen zuivert en recupereert, dan haalt het nog steeds niet de goede waterkwaliteit. VLARIO wil daar zijn steentje toe bijdragen.

De focus waarop verder moet worden gewerkt, is het realiseren van de projecten met een maximaal milieurendement. Het principe dat ook in de kaderrichtlijn Water staat, is dat de vervuiler of de veroorzaker daarvoor zou moeten betalen, en dat er een meer natuurgebaseerde oplossing moet komen. De omgeving moet worden gezien als een deel van de oplossing, en niet als noodzakelijk kwaad. De rode draad doorheen alle regelgeving is dat de handhaving daarbij cruciaal is om de noodzakelijke stappen te kunnen zetten.

In het Vlaamse regeerakkoord staat heel duidelijk dat de financieringssystemen voor gemeenten en Aquafin worden hervormd naar een meer resultaatgerichte, flexibele en programmatorische aanpak met sterk vereenvoudigde procedures en meer responsabilisering in de taakverdeling tussen VMM en de rioolbeheerders. Dat is zeker een stap in de goede richting en VLARIO neemt dit mee als aanknopingspunt voor de volgende punten.

1.14. Acties die bijdragen aan een verhoogde waterkwaliteit

Er zijn zaken die vandaag al bijdragen tot een verhoogde waterkwaliteit, waar de stroomgebiedbeheerplannen aan kunnen werken. De investeringen in de riool- en regenwaterinfrastructuur door de gemeenten, gemeentelijke rioolbeheerders en Aquafin moeten onverminderd worden voortgezet. Er zijn middelen voor, er zijn de gemeentelijke saneringsbijdragen, er zijn de subsidies, er zijn de algemene middelen van de lokale besturen en middelen van Vlaanderen. Hierbij moeten de reductiedoelstellingen die al bekend zijn als leidraad worden genomen. Er moet een meer resultaatgerichte aansturing komen, want dat is de rode draad die tot op het Vlaamse niveau moet worden doorvertaald.

Op maandag 25 april 2022 heeft VLARIO samen met minister Zuhair Demir op een persmoment een stand van zaken opgemaakt over de conceptnota Assetmanagement Vlaanderen. De minister heeft vorig jaar aangekondigd dat elke gemeente moet weten waar haar riolering ligt en in welke staat die is. Er is 50.000 kilometer riolering en er zijn 1 miljoen inspectieputten voor een totale waarde van 70 miljard euro, maar van geen enkel net is zo weinig geweten.

Iedereen moet zo'n inspectieplan opmaken met daarin een aantal mijlpalen. 90 procent van de gemeenten heeft dat al bereikt, de resterende 10 procent zal worden aangemoedigd om de nodige stappen te zetten zodat ook zij zicht krijgen op hun ondergronds patrimonium. Die toestand en de doelstellingen moeten in kaart worden gebracht, de rioolinspecties moeten worden verplicht en daar zijn strikte timings aan verbonden. Wat daarbij heel goed helpt, is dat het recht op subsidies daarvan afhankelijk wordt gemaakt. VLARIO is dan ook heel blij dat deze stappen worden gezet zodat er eindelijk een zicht komt op het ondergronds patrimonium. Dat is van belang voor de gemeenten, maar ook voor de werking van de overstorten. Daarvoor dient het grootschalig meetnet dat Aquafin verder zal uitbouwen.

Het lokaal pact wordt voortgezet en uitgebreid. Er zijn nog grote gemeentelijke rioleringsinspanningen nodig. In het huidige lokaal pact is voorzien dat het Vlaamse Gewest een deel van de gecombineerde projecten overneemt, maar met het aandachtspunt dat dit geen vertragend effect zal hebben, dat gemeenten niet gaan wachten, want als ze lang genoeg wachten, zal hun project misschien worden opgenomen in dat lokaal pact. Er moet vooral worden versneld en niet vertraagd. De rode draad hierin is dat innovatie en klimaatadaptieve maatregelen kunnen en moeten worden ondersteund.

De nieuwe beheersovereenkomst van Aquafin met de Vlaamse overheid is uitgebreid toegelicht door de VMM en Aquafin op de recente VLARIO-dag. De rode draad daarin was de resultaatgerichte aansturing van Aquafin, waarin doelstellingen en KPI's duidelijk worden vermeld. De aangepaste projectcyclus, inclusief het afsluiten van de engagementsverklaring en matchmakerrol, met als doel een kortere doorlooptijd in de projecten, zeker in de ontwerpfase, is een stap in de goede richting. Dit is gebeurd op bovengemeentelijk niveau, nu moet ook de stap worden gezet naar het gemeentelijk niveau zodat ook daar een meer resultaatgerichte sturing en versnelling kunnen gebeuren zoals voorzien is bij Aquafin.

De transparante en efficiënte besteding van de gemeentelijke saneringsmiddelen is een apart luik. Dat is toegelicht op de VLARIO-dag. Daar zal Wendy Francken later apart op doorgaan.

Het laatste onderdeel van de acties die al zijn genomen door het huidige kabinet, is de efficiënte zuivering in het buitengebied. Daar moet worden gekeken naar nieuwe oplossingen en alternatieve concepten. In de CIW is er een projectgroep decentrale zuivering opgestart met de bedoeling buiten de comfortzone te bekijken welke mogelijkheden er zijn, hoe er snelheid kan worden gemaakt, of er koppelkansen

zijn. De output van deze projectgroep zal zijn dat er een toolbox komt voor lokale besturen, studiebureaus en rioolbeheerders over projecten in het buitengebied waar er nog collectieve zuivering moet komen, maar dat wil niet zeggen dat dat decentraal kan. Deze toolbox is momenteel in opmaak en in het najaar zal de CIW-projectgroep die ter beschikking stellen.

1.15. Nood aan bijkomende afspraken

Dit is wat er al aan regelgeving bestaat waarop verder kan worden gebouwd om te komen tot propere waterlopen. Voor wat er nog kan gebeuren, kijkt VLARIO naar de lokale besturen. Dat zijn de beheerders van het publieke domein. Zonder lokale besturen zullen er geen rioleringsprojecten zijn want zij leveren de vergunningen af.

Net zoals dat bovengemeentelijk gebeurt, is ook hier de resultaatgerichte aansturing met doelstellingen en KPI's van belang. Hoeveel investeringsbudget hebben ze nodig voor de uitbouw van hun rioleringsnet, hoeveel voor de vervanging, hoeveel voor het assetmanagement? Dat moeten ze onderbouwen tot duidelijk is wat de kosten en de inkomsten zijn op lokaal niveau.

Op de rioleringskaart van Vlaanderen zijn er nog een aantal rode vlekken. Er zijn nog een zestiental gemeenten met een zuiveringsgraad onder de 50 procent. Daar-aan moet de nodige aandacht worden besteed zodat daar een inhaalbeweging wordt gemaakt. Handhaving is daarbij een sluitstuk.

Elke gemeente moet een hemelwater- en droogteplan opmaken met smart doelstellingen. VLARIO heeft daartoe al een input geleverd en is blij dat iedereen daarmee aan de slag is gegaan. Zoals in het assetmanagement is ook hier de voorwaarde dat elke gemeente zo'n droogte- en hemelwaterplan heeft om in de toekomst aanspraak te kunnen maken op watergerelateerde subsidies.

Andere belangrijke actoren in de sector zijn de studiebureaus en de aannemers. Er is nog een grote capaciteit aan werk, maar kan de sector dat wel aan, zo vraagt de spreker. VLARIO heeft al veel overlegd met de sector en die heeft bevestigd een stijgend ambitieniveau zeker aan te kunnen, maar hij moet duidelijk weten wat van hem wordt verwacht. Op piekmomenten – traditioneel is dat voor ieder bouwverlof – komen er altijd veel aanbestedingen en dan gaan de prijzen omhoog. Als er een duidelijke horizon is, kan de prijsstijging onder controle worden gehouden. Daar moet de markt kunnen anticiperen op de uitvoerbaarheid en de ambitieniveaus. VLARIO wil zeker een rol spelen om dat te faciliteren.

1.16. Riool- en hemelwaterverantwoordelijkheid

Een volgend punt is de riool- en hemelwaterverantwoordelijkheid. Er moet worden vastgelegd wie daarvoor verantwoordelijk is. Lokale besturen zijn als primaire actor, maar ook in combinatie met hun openbaar en ruimtelijk domeinbeheer, het best geplaatst. Ook voor hen moeten er heldere doelstellingen worden bepaald en KPI's waaraan ze moeten voldoen, zodat er een resultaatgerichte aanpak kan gebeuren. Het handhavingsinstrument is daarbij zeker noodzakelijk voor het behalen van de reductiedoelstellingen. Inzake de KPI's is er voor iedere gemeente een plan op-gemaakt van wat ze moeten doen inzake afvalwaterzuivering, dat zijn de zogenaamde reductiedoelstellingen. Wanneer een gemeente die haalt, dan is haar opdracht inzake afvalwaterzuivering volbracht.

1.17. Werk maken van efficiëntieverhoging

Een ander stokpaardje van VLARIO is om werk te maken van efficiëntieverhoging. Meer samenwerking tussen de gemeentelijke en bovengemeentelijke actor heeft

zeker een meerwaarde. Dan is het duidelijk wie verantwoordelijk is voor wat. Daar zijn zowel op economisch als op ecologisch vlak winsten te halen.

De efficiëntie van de Riosubsidiemiddelen – subsidies die de Vlaamse overheid geeft aan de rioolbeheerders – kan worden verhoogd. VLARIO heeft een nota opgesteld om de doorlooptijd van projecten in te korten. Het kan een goed idee zijn om niet achteraf een subsidie te geven per project, maar om doelstellingen te geven aan gemeenten, en wanneer ze die doelstellingen halen, krijgen ze daar een bepaald budget voor. Of via een lokaal pact kunnen prioritaire dossiers sneller worden uitgevoerd wanneer ze een ander subsidiepercentage kunnen krijgen. Deze zaken kunnen verder nog worden bekeken.

De spreker vermeldt nog de omzendbrief voor de besteding van de saneringsbijdrage, maar ze verwijst daarvoor naar de studie die VLARIO daarover heeft uitgevoerd.

1.18. Verhoogde financiering en afstemmen investeringen

Een algemeen knelpunt is het versterken van de financiering waar nodig. Vandaag is de gemeentelijke saneringsbijdrage geplafonneerd. Kan dat worden geëvalueerd? Als de uitdaging veel groter is dan wat er vandaag mogelijk is, moet het mogelijk zijn om daarvoor meer financiële middelen te vergaren, gekoppeld aan de subsidies van de Vlaamse overheid.

Tot slot zou het goed zijn om de afstemming van de investeringen tussen opdrachtgevers te faciliteren. Daarover volgt nog een aparte slide want dat heeft een enorme impact op de doorlooptijd van de projecten.

1.19. Voorstellen VLARIO

Over de doorlooptijd heeft VLARIO een aantal voorstellen gedaan waarvan de nota beschikbaar is. Wendy Francken neemt de verschillende punten door. De administratieve processen van de omgevingsvergunningen, archeologienota en het Onteigeningsdecreet is een huzarenstuk voor studiebureaus die hiermee aan de slag moeten gaan. VLARIO schuift volgende punten naar voren.

Men vindt dat het Vrijstellingenbesluit moet worden aangepast om de administratieve last bij studiebureaus en opdrachtgevers te verminderen. Het meerwerk voor de omgevingsvergunningsaanvraag betekent twintig vte ingenieurs. Men zou één integraal advies per Vlaams beleidsdomein moeten integreren. Een gecoördineerd preadvies zou een mogelijkheid zijn. Vandaag geven diensten soms tegenstrijdige adviezen, wat een project vertraagt. Men vraagt of de bewijslast van het Archeologiedecreet kan worden aangepast om de kosten en de doorlooptijd in te korten. De ontvankelijkheidsverklaring vindt men veel te ingewikkeld. De sector verliest te veel tijd omdat er heel principiële mee wordt omgegaan. Daarom vraagt men een meer pragmatische aanpak bij bevoegde ambtenaren, zodat de focus meer op de inhoud dan op de vorm komt te liggen. De omgevingsvergunning zelf wordt overladen met alle toekomstige studies en machtigingen. Die zijn op zich allemaal nodig en nuttig maar niet op het ogenblik van de OVA. Alle details kunnen op dat ogenblik nooit allemaal gekend zijn. Dat betekent veel vertraging en extra kosten. Zo is bemaling een heel belangrijk punt, maar men vraagt om dat los te koppelen van de OVA. Dat geldt ook voor de archeologienota en het slooppopvolgingsplan bijvoorbeeld.

Wendy Francken wijst erop dat men vooral meer resultaten zal boeken wanneer men een rioleringsproject kan inkorten. De doelstelling van de sector is een doorlooptijd van anderhalf jaar. Daartoe is de werkgroep projectmanagement binnen VLARIO opgericht, samen met alle andere actoren, namelijk rioolbeheerders, studiebureaus, AWW, de VMM en de gemeenten. Daar is men tot de consensus gekomen dat de engagementsverklaring tussen alle medeopdrachtgevers nodig is. Iedereen die

meedoet aan een project heeft een duidelijke verantwoordelijkheid om met dat project verder te gaan. Het kan niet dat wanneer men gestart is, men plots het idee krijgt om er nog een fietspad bij te doen bijvoorbeeld. Dan moet men weer opnieuw beginnen want daar zijn weer andere vergunningen voor nodig. Vanaf het begin moet heel duidelijk worden afgestemd over de scope van het project, de partners erin, het budgettair engagement en de timing. Dan kan de doorlooptijd effectief enorm worden ingekort. Daarbij is een partij nodig die de projectorganisatie op zich neemt.

De spreker kijkt uit naar wat er binnenkort vanuit het kabinet zal komen. Ze is ervan overtuigd dat daarin een aantal zaken zullen worden opgepikt die VLARIO op tafel heeft gelegd.

1.20. Studie besteding gemeentelijke saneringsbijdrage

Wendy Francken komt tot een volgend blok, namelijk over de studie van de gemeentelijke saneringsbijdrage. VLARIO heeft samen met de VMM en het kabinet een opdracht gegeven aan de UHasselt voor het maken van een update van een studie van 2017 over de besteding van de saneringsbijdrage. Ze grijpt even terug naar de aanleiding voor de studie. Het gemiddeld verbruik van leidingwater is 73 kubieke meter. De kostprijs van de drinkwaterfactuur is ongeveer 400 euro, waarvan 104 euro voor de afvoer van het afvalwater. Dat is de gemeentelijke saneringsbijdrage. Voor Vlaanderen betekent dat 400 miljoen euro aan inkomsten in 2020. De voornaamste conclusie van de studie van 2017 was dat er een gebrek was aan transparantie over de besteding van deze budgetten. De studie heeft de sector aangezet tot actie. Ondertussen had VLARIO heel wat vragen gekregen en is het er zelf mee aan de slag gegaan. Om een rapport te maken over hoe goed iedereen hierin heeft gewerkt en of men de vooropgestelde resultaten heeft behaald, heeft men de update van die studie gevraagd.

Het doel van de studie was het in kaart brengen van de opbrengsten en de kosten en de inkomsten en uitgaven gerelateerd aan het beheer van het afvalwater; transparantie inzake overheadkosten van de rioolbeheerders; aanbevelingen ter verbetering van transparantie in de besteding van de gemeentelijke saneringsbijdrage. De studie is beschikbaar via de website van VLARIO. De uitgebreide presentatie die de UHasselt heeft gegeven op de VLARIO-dag is ook beschikbaar.

1.21. Enkele cijfers

Wendy Francken focust op een aantal slides. Voor de periode 2015-2020 is de totale opbrengst van de sector 2,6 miljard euro. Voor dezelfde periode bedragen de kosten van alle gemeentelijke en intergemeentelijke rioolbeheerders 2,1 miljard euro. Het lijkt dat er een overschot is maar er zijn negatieve kasposities van die gemeentes en die gemeentelijke rioolbeheerders voor het jaar 2020. Voor de gemeenten die eigen rioolbeheerder zijn, is dat -6,6 miljoen euro. Voor de sector zelf komt dat op -11 miljoen euro en voor de intergemeentelijke op -5 miljoen euro. Dat wil zeggen dat er de laatste jaren meer wordt geïnvesteerd dan er inkomsten zijn. Waar in 2017 de indicatie was dat rioolbeheerders hun geld oppotten, ziet men dat er effectief meer wordt geïnvesteerd in rioleringen.

1.22. Aandachtspunten

Een aandachtspunt zijn negatieve kasposities die gefinancierd moeten worden. De vraag is welke impact dat heeft op investeringen en onderhoud.

Een van de andere aandachtspunten is volgens de spreker de moeilijke vergelijkbaarheid. De ene rioolbeheerder hanteert een cashboekhouding en de andere een reguliere boekhouding. Er zijn ook verschillende afschrijvingstermijnen. Bij het invullen van

de verplichte rapportering sluipen er soms fouten in. Verder zijn er vanuit de rioolbeheerders verschillende bepalingsmethoden van overhead, indirecte personeelskosten en andere operationele kosten. Er is ook een verschil in de toewijzing van kosten.

Een laatste aandachtspunt dat Wendy Francken noemt, is of de saneringsbijdrage enkel voor investeringen en onderhoud van riolering wordt gebruikt, zoals in de omzendbrief staat. Wat gebeurt er met rioleringsfondsen en gebruiksrechten met cashvergoedingen? Er is geen indicatie van niet-naleving van de omzendbrief maar er is ook geen daadwerkelijke externe controle daarop.

1.23. Aanbevelingen

De spreker komt tot de aanbevelingen uit de studie. Hoe ver men wil gaan in de vergelijkbaarheid van de financiële gegevens? Wil men dat alle rioolbeheerders eenzelfde boekhouding gebruiken, waardoor er veel bijkomende administratie moet zijn? Of wil men een verhoogde transparantie en leesbaarheid?

Soms zijn er foutieve invullingen, niet uit kwade wil, aldus de spreker. Men beveelt daarom aan om de lokale besturen te ondersteunen bij het invullen van BBC zodat de menselijke fouten er uitgehaald kunnen worden.

Bij de allocatie van de verschillende kostenposten moet duidelijk zijn welke kosten naar welke post gaan, volgens Wendy Francken. Zo is er zeker vergelijkbaarheid. Het laatste publieke jaarrapport van de VMM is van 2018. Het zou best zijn om de publieke rapportering weer op te starten zodat dat vanuit de Vlaamse overheid opnieuw beschikbaar is en er een overzicht kan worden gemaakt.

Wendy Francken komt tot de laatste aanbeveling: het versterken van de analyse- en controlecapaciteit van de toezichthouder. Daarin kunnen verdere stappen worden gezet naar een uniformisering van de rapportering alsook de daadwerkelijke controle op de naleving van de omzendbrief. De financiële analyse zou best worden gekoppeld aan inhoudelijke inzichten. Het geld wordt effectief besteed aan rioleringen. De link met de beleidsdoelstellingen was niet het onderwerp van de studie, maar dat moet zeker verder deel uitmaken van de taak van de toezichthouder om te zien of effectief de juiste investeringen op de juiste plaats worden gedaan.

Een van de vragen was: betaalt men genoeg, te veel of te weinig? Er wordt wel degelijk geïnvesteerd door de rioolbeheerders en er wordt wel degelijk aandacht besteed aan het onderhoud van de riolen. Uit de studie kan men volgens Wendy Francken niet afleiden of de middelen die er zijn voldoende zijn voor het goed beheer van het bestaande stelsel. Wel weet men dat het niet voldoende is om alle projecten uit te voeren die nodig zijn om uiterlijk tegen eind 2027 de doelstelling uit de Europese kaderrichtlijn Water te halen, namelijk het garanderen van een goede waterkwaliteit. Er zou nog 3,1 miljard euro moeten worden geïnvesteerd in de verdere uitbouw en onderhoud van het rioleringsnet. De rode draad is hier dat men vooral moet inzetten op efficiëntere projectorganisatie en kortere doorlooptijden om de resultaten verder te verbeteren. Zo kan een project dat nu wordt opgestart, nog gerealiseerd worden voor eind 2027.

2. Vragen van de leden

2.1. Tussenkoms van Freya Perdaens

Freya Perdaens vraagt of er al een zicht is op het effect van de 155 rioleringsprojecten die versneld klaar zullen zijn, op de rioleringsgraad. Is dat een druppel op een hete plaat of zal dat een wezenlijk verschil maken? Betreft dit allemaal nieuwe rioleringen of zijn er ook aanpassingsprojecten bij?

Hoe ziet men concreet de focus op de resultaatsverbintenis, waarvan sprake?

Wordt er bij de dimensionering van de riolering rekening gehouden met de prognoses met betrekking tot de regenval? Wordt er bij de begeleiding van de lokale besturen ook afgewogen dat ze op elkaar ingespeeld en afgestemd zijn? Het is mooi dat een gemeente bepaalde ingrepen doet, maar wanneer een andere gemeente daar negatieve effecten van ondervindt of net door bepaalde ingrepen niet te doen, een extra surplus misloopt, dan is dat spijtig, terwijl de mogelijkheden er wel zijn.

2.2. Tussenkost van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts merkt op dat bij de oproep die was gelanceerd dat gemeenten een tandje moesten bijsteken, er heel veel projecten binnenstroomden om versneld te kunnen worden uitgevoerd en dat er wel degelijk heel wat projecten klaarliggen om gerealiseerd te worden. Als men tegen 2027 effectief die waterkwaliteit en dus ook die rioleringsgraad wil bereiken, zal men een tandje moeten bijsteken. Daarbij is de versnelde uitvoering een belangrijk issue. Projecten duren gemiddeld vijf jaar en sommige zelfs tot twintig jaar. Als zij het goed begrepen heeft zijn de projecten van de versnelde oproep een jaar nadat ze op het programma zijn gekomen, tot uitvoering kunnen komen. Vlaanderen stelt dus een budget ter beschikking, de gemeenten hebben hun projecten klaarliggen en dan kan men heel snel tot uitvoering komen. Kan men daaruit afleiden dat het Vlaamse budget vandaag een ongelooflijke belemmering is en dat de oproep niet wordt opengesteld of te weinig wordt opengesteld? Is het zo dat de projecten er wel liggen maar dat ze nog wachten op de financiële steun van Vlaanderen?

Het parlamentslid meent dat in de afstemming, de administratie, de goedkeuring en dergelijke meer, door het feit dat er verschillende partners betrokken zijn er heel wat vertragende factoren naar boven komen in deze projecten. Heeft deze vertragende factor hier dan niet gespeeld? Zijn er speciale acties ondernomen om die afstemming met die partners voor die specifieke 155 projecten sneller te kunnen laten lopen? Hoe is dat in zijn werk gegaan? Voor die projecten kan het op een jaar, terwijl men voor andere projecten aan veel langere periodes zit. Wat kan men daar heel concreet uit leren? Wat moet men doen om dat in de toekomst voor alle projecten mogelijk te maken? Dat moet immers de uitdaging zijn. Wat heeft men heel concreet geleerd uit die versnelling? Wat heeft die versnelling expliciet mogelijk gemaakt? Wat moet men daaruit meenemen? Wat is daar speciaal voor voorzien? Kan men dat dan ook voor alle andere projecten voorzien?

Tinne Rombouts is blij te horen dat op het vlak van sensibilisering er aandacht gaat naar wat de burger kan doen. Zelf zoekt zij ernaar hoe men een aantal zaken nog meer decretaal kan verankeren zodat het voor burgers een evidentie is om een aantal zaken in te bouwen. Sensibilisering is belangrijk en men moet daar maximaal op inzetten, maar nu zijn er een aantal good practices die al decretaal zouden mogen worden verankerd. Zij zou daar graag mogelijke suggesties over horen.

Ze vindt het positief dat er een regenwaterputmodule zou zijn ontwikkeld. Hoe ver staat het precies met die ontwikkeling? Als men wil bouwen, is het decretale niveau zeker niet voldoende. Wat is dan wel voldoende, afhankelijk van gezin, tuin, woning, ligging enzovoort?

Wat is de stand van zaken van de slimme sturing van de regenwaterputten? Dat was een project in samenwerking met Aquafin en private bedrijven. Welk potentieel kan daar eventueel uit voortvloeien?

Wat is de recentste stand van zaken van de infiltratiebonus: de pro's, contra's en ideeën? Welke vooruitgang verwacht men daarin te kunnen boeken?

2.3. Tussenkost van Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege komt terug op de rioleringsgraad, die in Vlaanderen 85 procent bedraagt. Is er een verklaring waarom die in Nederland en Duitsland zoveel hoger ligt dan in Vlaanderen? Er wordt gesproken over de versnelling van de procedure en meer budget. Heeft dat het verschil gemaakt in die landen of zijn er ook andere oorzaken die Vlaanderen kunnen helpen bij het bereiken van 97 procent riolering tegen 2027?

Als Vlaanderen 92 procent zuiveringsgraad wil bereiken, zouden nog 400.000 Vlaamse woningen moeten worden aangesloten op de riolering, een bijzonder hoog aantal. Wat betekenen die 155 projecten op die 400.000 woningen? Is dat een groot aandeel of is dat nog maar een druppel op een hete plaat?

De minister had aangekondigd om een soort bestuurlijke maatregel op te leggen als gemeentebesturen hun werk niet zouden doen. Ze is daar op teruggekomen omdat er wel degelijk respons is geweest op haar oproep. Zien de sprekers heil in het opleggen van een bestuurlijke maatregel als hardleerse gemeentebesturen of rioolbeheerders toch niet aan de slag gaan?

Mieke Schauvliege verwijst naar haar vraag over IBA's van december 2021 (*Schriftelijke vragen* VI.Parl. 2021-22, nr. 217 aan minister Zuhair Demir). Uit het antwoord daarop blijkt dat ongeveer 0,5 procent van het huishoudelijk afvalwater gezuiverd wordt door IBA's. Welk aandeel hebben de IBA's op de te behalen zuiveringsgraad van 97 procent? Zouden er nog maatregelen moeten worden genomen om daar meer succes te garanderen?

Op dit moment kan een omgevingsvergunning worden verleend op het moment dat een aanvraag wordt gedaan aan een goed uitgeruste weg. Een maatregel die vaak naar voren wordt geschoven, is de vraag of de definitie van een goed uitgeruste weg niet moet worden aangepast want riolering zit daar niet onder. Men zegt in Vlaanderen dat het heel duur is om op elke weg in Vlaanderen een riolering aan te leggen, maar anderzijds laat men wel toe om te bouwen op plekken waar er nog geen riolering ligt. Zou het niet beter zijn dat men geen huizen meer bouwt op plekken waar er geen riolering ligt of gepland is? Als het totaal niet nuttig is om ergens riolering aan te leggen, is de vraag of die definitie niet moet worden aangepast. Wat is de mening van de sprekers daarover?

Mieke Schauvliege vraagt naar de stand van zaken van de Blue Deal. Hoe zit het met de besteding van de budgetten? Welke projecten zijn er succesvol of niet?

Het parlementslid heeft nog een aantal concrete vragen over de Blue Deal. Ze verwijst naar een voorstel van VLARIO aan het kabinet om de infiltratiebonus om te zetten in wetgeving. Zit men al in die fase? Heeft VLARIO dat voorstel uitgewerkt? Is dat doorgesproken met andere partijen? Welk prijskaartje hangt daaraan? Hoe heeft men dat precies voorgelegd aan het kabinet?

Op de website van de Blue Deal worden zeventien projectoproepen gedefinieerd waarvan een aantal al concreet zijn afgehandeld, een aantal bezig zijn en een aantal nog moeten naar voren worden geschoven. Een projectoproep is een oproep om projecten in te dienen, centen te krijgen voor het beste voorstel en dat dan uit te voeren. Zit men nu al in een fase verder, namelijk in de fase van verankering, van goede voorbeelden, naar echte wetgeving en echte structurele wijzigingen in het beleid? Als dat zo is, over wat gaat het dan? In de projectoproepen en pilootprojecten zitten heel veel goede ideeën, maar zij ziet de vertaling naar het structurele beleid niet. Zij zou hierin graag worden tegengesproken.

Mieke Schauvliege verwijst naar de proeftuinen droogte. Als men de cijfers van de eerste twee oproepen vergelijkt met de doelstellingen rond ontharding, dan komt men er met een paar proeftuinen totaal niet. Zal de nieuwe oproep leiden tot echte structurele ontharding, en in welke mate?

Hoever staat men met de actie over de Blue Deal? Is er al een concrete actie naar voren geschoven? Wordt dat al toegepast?

Naast ontharding en het realiseren van de bouwshift, is drainage een van de belangrijkste maatregelen om te zorgen voor meer infiltratie. Wat is daar de precieze stand van zaken? Hoe zit het met drainage en het peilgestuurd drainagebeheer? Zijn er al concrete acties die verder gaan dan een aantal pilots? Wordt er gewerkt aan een regelgevend kader zodat men daar komaf mee kan maken?

Mieke Schauvliege leest in het ruimterapport dat de oppervlakte aan tuinen ongeveer gelijk of zelfs groter is dan de oppervlakte van natuur- en bosgebied. Van de tuinen is 22 procent verhard en 40 procent puur gazon. Welke maatregelen moet men nemen om te zorgen dat die tuinen ook meespelen in het waterverhaal? Zal Vlaanderen het redden met alleen wat stimulerend beleid of hebben de sprekers daar andere ideeën of voorstellen rond? Of kijkt men daarvoor naar de infiltratiebonus?

Nog uit het ruimterapport leerde Mieke Schauvliege dat als men echt wil ontharden, er ook bij parkeerplaatsen en overbodige wegen een grote opdracht zit. Zijn dat aspecten die men kan terugvinden in de Blue Deal? Worden daar acties rond ontwikkeld, en zo ja, welke?

Er is 1600 hectare watergevoelig openruimtegebied dat gevrijwaard zou worden van bebouwing. Dat getal is gebaseerd op een berekening van voor 2017. Die lijst zou worden aangepast. In welke grootteorde zal volgens de inschatting van de sprekers die oppervlakte worden vergroot? Dat is immers wat Mieke Schauvliege verwacht omdat er nieuwe prognoses zijn van overstromingen in watergevoelig openruimtegebied. Het lijkt haar dat men naar een grotere opgave zou gaan dan de opgave die is uitgewerkt in 2018.

Mieke Schauvliege sluit af met een vraag over de waterbom. Wat is de relatie tussen de studie die Henk Ovink heeft uitgevoerd en de Blue Deal? Hoe wordt dat overleg georganiseerd? Hoe worden de elementen op elkaar afgestemd? Volgens haar zijn dat dingen die zeer nauw met elkaar samenhangen en is daarbij zeer intens overleg belangrijk. In welke mate worden acties van de Blue Deal in het traject van Henk Ovink geschoven, of omgekeerd?

2.4. Tussenkomen van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe ziet dat bepaalde gemeenten heel erg achterophinken. Intussen zijn er extra maatregelen genomen om ook deze aan te zetten de nodige inspanningen te doen. Hoe zeker zijn de sprekers dat die maatregelen effect zullen hebben? Hoe kunnen de architecten en de urban planners nog meer warm gemaakt worden om daarop in te zetten? Behalve het lokale en Vlaamse beleid kunnen ook zij nog hun bijdrage leveren. Welke quick wins kunnen hiermee gemaakt worden? Voorts vindt de spreker dat de saneringsbijdrage, het geld dat wordt geïnd voor riolering, ook effectief daarvoor aangewend moet worden. Destijds is daarover zelfs een motie goedgekeurd naar aanleiding van een actualiteitsdebat (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17 nr. 1108/2). Intussen is de studie er en ziet het lid dat een bepaalde dynamiek op gang is gekomen en dat de doorlooptijden versneld zijn. Dat zijn positieve evoluties, maar vandaag wordt zij geconfronteerd met de domper dat voor het investeringsritme de doelstelling van de kaderrichtlijn Water niet wordt gehaald. Nu blijkt dat er nog heel wat investeringen nodig zijn. Zij hoort nu een bedrag van 3,1 miljard euro, maar in een studie van 2020 van de VMM ging het over een bedrag van 9

miljard euro. Hoe kunnen de sprekers dat grote verschil verklaren? Hoe kan dat investeringsritme versneld worden? Het lid heeft de sprekers heel duidelijk horen oproepen na te denken over het plafond van de saneringsbijdrage en over een evaluatie ervan.

Het lid wil het ook hebben over innovaties. Zij denkt dat er op dat vlak nog heel wat mogelijk is in Vlaanderen, zoals de proeftuinen droogte. Heel wat particulieren en lokale besturen nemen zelf initiatieven. Maar zij kijkt nu vooral uit naar innovatieve technologieën die nog betere resultaten kunnen opleveren. Kunnen de sprekers daarover wat uitleg geven? Zij denkt bijvoorbeeld aan hergebruik van bemalingswater, bedrijfswater, water van landbouwbedrijven enzovoort. Gwenny De Vroe wil eveneens horen wat de sprekers denken over het onderhoud en het vernieuwen van de rioleringen. Bestaan er daarvoor innovatieve technieken? Zoals Mieke Schauvliege is het lid ook heel benieuwd naar de infiltratiebonus. Hoe sturend kan dat zijn om iedereen ertoe aan te zetten zijn gedrag te wijzigen? Zij denkt dat dit niet eenvoudig is.

3. Antwoorden van de sprekers

3.1. Repliek van Wendy Francken

Wendy Francken beantwoordt de vragen over het effect van de 155 projecten en de versnelde uitvoering en of het Vlaamse budget een belemmering vormt. De minister wil vooral de doorlooptijd inkorten. Dat is ook de rode draad in de toelichting: de projecten moeten sneller de grond in. Die 155 projecten waren aanbestedingsklare dossiers, waarvoor dus al een heel traject was afgelegd. Eind vorig jaar zijn ze nagenoeg allemaal aanbesteed en ze zijn nu volop in uitvoering. De vraag was ook waarom de gemeenten zo lang wachten. De spreker wijst op het belang van de subsidie. Voor de gemeenten gaat het om 75 procent die zij al dan niet met eigen middelen moeten betalen. Precies het wachten op subsidies levert vertraging op. VLARIO vraagt daarom dat de lokale besturen zekerheid zouden krijgen over de te verwachten subsidies. Zo kan het traject van versnelde uitvoering veralgemeend worden voor alle trajecten. De gemeenten hebben zekerheid nodig of zij subsidie zullen krijgen of niet.

Wanneer komt de regenwaterputmodule er? Wendy Francken verwacht die eerst-daags, zeker in mei 2022. De maatregel zit nu in de laatste fase van voorbereiding; er moeten nog enkele testen gebeuren. Wat betreft de infiltratiebonus is er een vraag naar de inhoud van het rapport. De spreker verduidelijkt dat het geen rapport is van enkel VLARIO maar van een projectgroep binnen het CIW. VLARIO leverde wel de voorzitter maar ook rioolbeheerders, VMM, Aquafin, Minaraad, Voka en andere instellingen maakten er deel van uit. De doelstelling van de studie was de haalbaarheid en de noodzakelijke randvoorwaarden te onderzoeken om infiltratiebronnen in te voeren. Een zestal systemen zijn geïnventariseerd, van een aparte hemelwatercomponent op de waterfactuur tot een heffing of belasting. Daarbij is gekeken wie daarmee getroffen wordt: de eigenaar of de gebruiker. Wat is het effect op de btw, en welke wetgeving moet er daarvoor worden aangepast?

Op basis van die analyse stelde de projectgroep aanbevelingen voor. Een van de conclusies was dat, als het puur financieel wordt opgevat, het neerkomt op een bedrag van 1 tot 2 euro per vierkante meter verharding, in samenhang met de afvalwatertarifiering. Dat zou slechts een beperkte impact hebben op de gedragsverandering. Die conclusie is ook gebaseerd op informatie uit Duitsland. Daar past men dat al jarenlang toe. De ene deelstaat doet dat puur financieel, met die 1 tot 2 euro. De andere deelstaat doet dat echt sturend. Zij hebben dan ineens een budget genomen van 15 tot 20 euro per vierkante meter verharding. Dan is er wel een duidelijk effect. De projectgroep had evenwel niet de tijd om uit te zoeken vanaf welk tarief de maatregel echt sturend wordt. In Duitsland bleek toch dat zelfs

de 1 tot 2 euro per vierkante meter sturend werkt bij grote oppervlakten, bijvoorbeeld voor bedrijven en supermarkten. De maatregel zou dus geleidelijk ingevoerd kunnen worden, waarbij eerst de grote oppervlakten worden aangepakt. Dat veronderstelt dat eerst die gegevens worden verzameld. Wendy Francken roept op daar tijdig mee te starten.

Er was een vraag over de IBA's. Vandaag zijn er zowat 6000 gebouwd van de 46.000 die er nodig zijn. De spreker wijst op keuzemogelijkheid tussen collectieve en individuele zuivering. IBA's zijn aangewezen in bepaalde gebieden, maar ze zijn beperkt. Ze bieden niet de oplossing voor overal. De verwijdering van het fosfor blijft een probleem. Daar zijn nog innovatiemogelijkheden maar tot nu verwijderen de IBA's niet voldoende fosfor. Wendy Francken vindt het voorstel om riolering toe te voegen aan de definitie van een goed aangelegde weg logisch. Maar dit moet juridisch nog uitgeklaard worden. Overigens behoeft de waterzuivering niet altijd riolering; zij kan ook decentraal worden aangepakt.

Op de vraag naar de reden van hogere rioleringsgraden in het buitenland moet de spreker het antwoord schuldig blijven. Zij denkt dat men er in het buitenland soms eerder mee is gestart. Later ermee starten heeft evenwel ook zijn voordelen. In Nederland is heel veel drukriolering aangelegd. Dat beklaagt men zich er nu. Er zijn heel veel overbodige kosten gedaan. VLARIO heeft daaruit geleerd. Wat is de stand van zaken van de aanpak van de bronbemaling? Er zijn verschillende acties ondernomen. Een van de acties van VLARIO samen met rioleringssector is de ontwikkeling van een tool waarbij het mogelijk worden de berekening van lijnprojecten van bronbemaling op te delen. Een van de acties van de Blue Deal betreft het onderzoeken van de mogelijkheden van een zo groot mogelijk hergebruik. Er is een specifiek subsidieproject, met medewerking van onder meer de Vlaamse Confederatie Bouw, voor bronbemaling. Dat is vorig jaar gestart en om de paar maanden wordt gecommuniceerd over de bestaande technieken voor maximaal hergebruik. De spreker juicht het toe dat de bouwsector mee aan oplossingen werkt.

Er was een vraag over innovatieve technologieën en proeftuinen. Wendy Francken meldt dat er twee trajecten gestart zijn. Een is dat van de genoemde Projectgroep decentrale zuivering: de toolbox van innovatieve concepten waarmee een gemeente aan de slag kan om aan decentrale zuivering te doen. Voorts is er een gezamenlijk project van VLARIO, de Vlaamse Confederatie Bouw, NAV, VLAKWA en WTCB voor waterbewust bouwen. Er wordt daarin een inventaris gemaakt van innovatieve concepten met de bedoeling de verkenningsfase sneller te kunnen afwerken zodat het gebruik van die technieken alledaags wordt. VLARIO heeft de projectoproep gedaan om te zien welke technieken er zijn en om ze te kunnen evalueren. In onderzoek en ontwikkeling slagen immers niet alle projecten. Het is het WTCB dat die projecten monitort en beoordeelt op hun rendement. In het najaar zal de inventaris van die projecten beschikbaar zijn. Om de architecten en de urban planners daarvoor warm te maken, is de architectenorganisatie NAV een van de partners.

Het verschil tussen de 3,1 en de 9 miljard euro verklaart Wendy Francken als volgt. De 3,1 miljard betreft het behalen van de reductiedoelstelling. Op termijn moet alle water in Vlaanderen gezuiverd worden. Maar om een goede waterkwaliteit te behalen in Vlaanderen moet er geen 100 procent zuivering zijn, maar moet iedere gemeente een bepaalde reductiedoelstelling behalen. Dat is gemiddeld voor de Vlaamse gemeenten 92 procent. Dat is de uitleg van het verschil. Voor een gedetailleerde verklaring verwijst de spreker naar de minister. Het onderhoud van de riolering staat intussen wel hoog op de agenda van de lokale besturen. Er zijn wel degelijk nieuwe technologieën, zoals er in de presentatie een is getoond. In de VLARIO-werkgroep rioolrenovatie wordt de vinger aan de pols gehouden. De spreker biedt de commissie een werkbezoek aan om kennis te maken met de nieuwe technologieën.

3.2. Repliek van Patrick Willems

Patrick Willems beantwoordt de vragen over de Blue Deal. Aangezien hij in de taskforce Droogte van de Blue Deal zit, kan hij er wel iets over zeggen. Er zijn heel veel zaken in voorbereiding. Er zijn al verschillende calls geweest voor projecten, waaronder ook al heel wat demonstratieprojecten die nieuwe mogelijkheden moeten tonen. De spreker hoopt dat zij navolging krijgen. Recent waren er oproepen voor collectieve regenwaterprojecten en voor circulair waterhergebruik. Die zijn nu afgesloten. De opmerking dat er naar opschaling moet gegaan worden, vindt de spreker terecht. Die voorbeeldprojecten op zich hebben immers maar een beperkte impact. De infiltratiebonus zoals door de CIW-werkgroep onder leiding van VLARIO uitgewerkt, vindt hij heel belangrijk. Gezien de grote oppervlaktes van de tuinen is een financiële incentive voor de burger ter voorkoming van verharding belangrijk. VLARIO rekent daarop.

Men zou ook kunnen overwegen het groenblauwpeil op een of andere manier juridisch te verankeren. Voor elk nieuw bouw- en planningsproject zou er een ambitieniveau moeten worden vastgesteld. Dat zou kunnen inhouden dat minstens x procent, 95 procent bijvoorbeeld, van al het regenwater dat door de daken en de verharding afloopt, opgeslagen moet worden of moet infiltreren in de bodem. Daarbij zou bij x procent, bijvoorbeeld opnieuw 95procent, van alle toepassingen waarvoor opgeslagen regenwater kan worden gebruikt, ook regenwater moeten worden gebruikt, en geen leidingwater of zuiver grondwater. Met dat groenblauwpeil zou dat onrechtstreeks kunnen gerealiseerd worden. Dat ambitieniveau zou ook gelabeld kunnen ingevoerd worden en er zou rekening kunnen gehouden worden met de concrete mogelijkheden van de percelen en de (ver)bouwers. Door het stellen van een ambitieniveau dat moet gehaald worden, op welke manier dan ook, is een flexibele vervulling van die opdracht door de ontwerper mogelijk. Patrick Willems ziet daarin een voorbeeld van het benutten van de creativiteit van de ontwerpers. Hij benadrukt dat er nood is aan meer opleiding daarover bij architecten en urban planners. VLARIO denkt er daarom aan opleidingen te organiseren, zowel samen met NAV als in het kader van het onderwijs. Ook voor het openbaar domein, bijvoorbeeld bij een verkaveling, kan een groenblauwpeil worden bepaald met een zeker ambitieniveau. Wat de Blue Deal betreft, is er voor de bedrijven het idee van de verplichte waterscan als men nog watergebonden subsidies wil bekomen. Volgens Patrick Willems komt dat er aan.

Een vraag betreft de evoluties van de klimaatverandering. Wordt er daar al rekening mee gehouden? Patrick Willems antwoordt: ja en neen. Bij het ontwerpen van rioleringen zijn in 2012 de richtlijnen, de zogenaamde code van goede praktijk, aangepast. Een riolering moest toen ontworpen worden voor een terugkeerperiode van twee jaar: door de klimaatverandering werd verwacht dat een bui die zich tot dan om de vijf tot twintig jaar voordeed, een bui van om de twee jaar zou worden. Daarom werd die ontwerpt terugkeerperiode opgetrokken tot twintig jaar. Men gaat een controleberekening doen voor vijf jaar en voor twintig jaar. Zo wordt er onrechtstreeks rekening gehouden met de klimaatverandering. Toch acht de spreker het belangrijk te melden dat de huidige rioleringsprojecten robuust moeten zijn voor het huidige klimaat, dat van de komende jaren en de komende decennia. Daarom moet men opletten rioleringen te ontwerpen voor regenbuien die zich bijvoorbeeld pas in 2050 zullen voordoen. Dat zou een heel inefficiënt ontwerp zijn. Dan krijgt men buizen die te groot zijn, te veel verstopping zouden geven, te veel onderhoud zouden vergen. VLARIO staat daarom een aanpak voor om bij het ontwerp de omvang van de rioolbuizen nog altijd te berekenen zoals dat tot nu gebeurde. Daarbij zou men proberen het regenwater dat er door de klimaatverandering bijkomt, aan de oppervlakte te houden, door buffering en infiltratie in de bodem. Dat zou ook de grondwaterreserves ten goede komen. Dat is het verhaal van de groen-blauwe inrichting. Dat kan ook gespreid worden in de tijd, al naargelang nieuwe bouwprojecten worden gerealiseerd.

Over de klimaatprognoses wil Patrick Willems niet de indruk wekken dat die veranderd zijn ten opzichte van vroeger. De klimaatscenario's van 2012 zijn nog altijd geldig. Er is wat dat betreft niet veel bijsturing nodig. Toch moet er wel degelijk rekening gehouden worden met de klimaatverandering. De overstromingskaarten die daarop gebaseerd zijn, houden rekening met een klimaatverandering volgens een hoogimpactklimaatscenario. Dat is een scenario dat ervan uitgaat dat het in de toekomst hoogstwaarschijnlijk niet extremer zal zijn. De onzekerheid maakt het zo belangrijk dat er gekozen wordt voor de groen-blaauwe oplossingen. Daar kan men nooit spijt van krijgen. Zij hebben meervoudige functies. Overdimensionering is niet mogelijk. Als men daarentegen een rioolbuis overdimensioneert, krijgt men daar wel spijt van. Dat noemt de spreker het 'no regret'-principe van het klimaat-robuust ontwerpen en daarbij rekening houden met de onzekerheden. Voor ingenieurs kan bijscholing daarover nuttig zijn. Groen-blaauwe maatregelen zijn ook de ideale klimaatadaptatiestrategie omdat men ze stapsgewijs kan implementeren volgens de noden. Als het klimaat sterker verandert dan men verwacht, kan er tijdig bijgesteld worden. Ook de overstromingsgebieden die afgebakend zijn in 2018, na toepassing van klimaatscenario's, zijn nog altijd geldig. Het is dus geweten over welke gebieden het gaat en over hoeveel hectares en woningen. Die statistieken zijn alle te vinden op www.waterinfo.be en op www.klimaat.vmm.be. De spreker heeft er zelf aan mee-gewerkt.

Patrick Willems heeft het ook over het multidisciplinair expertenpanel dat zich bezighoudt met extreme neerslag. Het panel houdt hard rekening met de afstemming en de koppelkansen van het hoogwaterbeheer en het droogtebeheer. Dat gaat ook over erosie en waterkwaliteit. Er moeten maatregelen komen die Vlaanderen wapenen tegen wateroverlast en tegen overstromingen langs rivieren, en die kunnen gekoppeld worden aan droogtebeheer zoals wetlands, erosiepoelen, vegetatiestroken en dergelijke. Het panel hoopt tegen komende zomer een tekst klaar te hebben. Het wordt geleid door Henk Ovink.

Er was een vraag over slimme sturing. Bij Aquafin is er een pilootproject opgezet om een slimme sturing te implementeren. Patrick Willems zegt niet precies de stand van zaken te kennen. Hij weet wel dat het heel moeilijk is om lokale regenbuien heel nauwkeurig te voorspellen. Een dergelijke sturing blijft altijd delicaat. Een robuuste sturing moet rekening houden met de onzekerheid of een verwachte bui zal komen of niet. Bijvoorbeeld zouden de bestaande reserves ter preventie van overstroming gedeeltelijk kunnen geledigd worden in plaats van volledig. Er wordt nu berekend hoe een dergelijke robuuste sturing zou kunnen gebeuren. Maar de spreker vindt dat een innovatie die zou kunnen geëxporteerd worden. Nederlanders exporteren hun kustbescherming naar de rest van de wereld. Vlaanderen zou zoiets kunnen doen met de ervaring van stedelijk waterbeheer, de aanpak van de droogte, de hoge bevolkingsdichtheid enzovoort. Veel steden gaan daar in de toekomst ook mee geconfronteerd worden. De Vlaamse bedrijven en bureaus kunnen hun expertise daarin exporteren. Patrick Willems zegt dat er dankzij de Blue Deal hard wordt gewerkt aan innovaties voor hergebruik en waterzuivering. Tot slot zegt de spreker nog niets te hebben vernomen over overbodige wegen. Hij noteert de vraag.

3.3. Aanvulling door Wendy Francken

Wendy Francken doet nog een kleine aanvulling over de hogere rioleringsgraad in Nederland. De evidente reden is dat hun bebouwing daar helemaal anders is. Hier is lintbebouwing traditioneel. Dat maakt rioleringsprojecten veel duurder. In Nederland is de bebouwing veel geconcentreerder. Op een vraag van Tinne Rombouts over decretale verankering kijkt de spreker naar de stroomgebiedbeheerplannen. Zeker een onderdeel handhaving en opvolging moet erin opgenomen worden en dat kan dan decretaal verankerd worden.

4. Aanvullende vragen en antwoorden

Leo Pieters vraagt een overzicht van de overstorten. Hoeveel zijn er nog en welk percentage moet er nog van weggewerkt worden? De lokale besturen moeten die kennen vooraleer zij maatregelen kunnen nemen tegen overstromingsgevaar. Hij gaat ermee akkoord dat de oudere generatie ontwerpers en urban planners bijscholing behoeft over de actueelste systemen van rioleringen. Rioleringsprojecten die nu worden aangelegd, moeten de tand des tijds kunnen doorstaan. Hij heeft ook nog een vraag over infiltratie. Ondanks onze meer verspreide bebouwing, hebben wij toch gronden waar te veel infiltratie een probleem zou kunnen zijn. Veel gemeenten verplichten nu al bij nieuwbouw een waterput en een infiltratieput. Zijn er bodems die niet zo heel veel infiltratie aankunnen? *Leo Pieters* geeft het voorbeeld van leem. Kennen de lokale besturen wel voldoende de eigenschappen van hun bodems? Kunnen zij worden bijgestaan? Het lid wijst op de subsidies die men kan krijgen voor de bouw van een waterput, maar met 10.000 liter is men bijna niets en grotere putten zijn niet altijd mogelijk. Is hier een oplossing voor?

Mieke Schauvliege heeft een vraag over de kaart op dia 14 van de presentatie. De kaart toont het gemeentelijk rioolbeheer in Vlaanderen. Zij heeft niet begrepen welke voorstellen VLARIO daarover heeft. Er zouden duidelijke verantwoordelijkheden afgebakend moeten worden. VLARIO wil daarin een coördinerende rol spelen. Hoe linkt VLARIO dat met al die verschillende intercommunales en zelfstandige gemeenten op het gebied van rioolbeheer?

Wendy Francken legt uit dat de informatie over de overstorten te vinden is in AWIS, het AfvalWaterInformatieSysteem (<https://www.vmm.be/water/projecten/awis>) van de VMM. Alle lokale besturen hebben daar toegang toe. Misschien kan VLARIO de gemeenten daar nog iets meer over informeren. Hetzelfde geldt voor de infiltratiekaarten. Die tonen welke bodems meer of minder geschikt zijn voor infiltratie. Het klopt inderdaad dat er bodems zijn die minder geschikt zijn. Maar er zijn geen bodems die niet geschikt zijn voor infiltratie. *Patrick Willems* voegt eraan toe dat dit net een deel is van het hemelwater- en droogteplan. De grondwaterstanden zijn daarbij van belang. Plaatsen waar bijkomende infiltratie overlast zou kunnen geven, zoals vernatting, moeten in het plan meegenomen worden. Maar op heel veel plaatsen kan men infiltreren hoewel vaak beweerd wordt dat het niet gaat. Zelfs in slecht doorlatende grond kan men toch nog heel wat regenwater infiltreren, aldus de spreker. *Leo Pieters* vreest voor situaties waarin een grond het op een bepaalde plaats wel aankan maar dat de infiltratie enkele kilometers verder grondverschuivingen veroorzaakt. *Patrick Willems* zegt dat dit risico in Vlaanderen heel beperkt is. Het bureau dat het hemelwaterplan opstelt, moet overigens met dit soort aspecten rekening houden.

Op de vraag over het overzicht van het gemeentelijk rioolbeheer in Vlaanderen antwoordt *Wendy Francken* dat er vandaag inderdaad nog een honderdtal rioolbeheerders zijn. Zij noemt dat op zich geen probleem maar er moet een duidelijke verantwoordelijkheid zijn. Als binnenkort de stroombeheerplannen worden opgesteld moeten ook de doelen worden vastgelegd die elke gemeente moet halen. Dan hebben de gemeenten de keuze om dat rioolbeheer te organiseren of om daarvoor een andere partij de opdracht te geven.

Patrick Willems beantwoordt de vraag van *Leo Pieters* over de regenwaterputten. VLARIO heeft een regenwaterputmodule ontwikkeld die binnenkort online staat. Elke burger en architect kan die raadplegen. Die tool adviseert hoe groot de regenwaterput moet zijn om te beantwoorden aan de specifieke noden van de bewoners. De spreker geeft een concreet voorbeeld. Voor een gezin met gemiddeld twee à drie mensen in Vlaanderen in de droge zomer van 2018 bij een gemiddeld gebruik en met een gemiddelde dakoppervlakte was toen 8000 tot 10.000 liter voldoende om net geen droogstand te krijgen. Er is zeker voldoende regen, ondanks alle

droge periodes, aldus de spreker. De financiële aanmoedigingen zijn echt wel op hun plaats. Regenwaterputten hebben een enorme impact. Zij kunnen de drinkwaterbehoefte voor de huishoudens halveren, aldus de spreker.

Leo Pieters wil nog even doorgaan op de urban planners. Zijn er echte verplichtingen voor de oudere generatie om minimale doelstellingen te behalen? Ze zullen niet onmiddellijk de laan uitgestuurd worden want er zijn er overal te kort, aldus het lid. Hij denkt dat er heel veel gemeenten zijn die blij zouden zijn dat er een dergelijke vacature wordt ingevuld, of die een extra kracht willen aanwerven. In welke mate wordt eraan gewerkt om de oudere generatie zoveel mogelijk bij te werken?

Patrick Willems wijst op de code van goede praktijk die iedereen verplicht is te volgen. Maar hij herhaalt het belang van de koppelkansen bij de wijze waarop iets wordt uitgevoerd. De verplichtingen in rioolbeheer sluiten niet uit dat zij in het openbaar domein kunnen gepaard gaan met heel mooie zaken. Dat gebeurt nog te weinig. Hij ziet bijvoorbeeld heel vaak architecten waterplassen aanleggen, voor de beleving. Maar als die plas altijd vol staat, heeft hij geen buffercapaciteit. De spreker is het ermee eens dat de oudere generatie met opleidingskansen tegemoetgekomen moet worden. VLARIO moet daarin een tandje bijsteken.

De spreker komt nog even terug op de slimme sturing. Zoals uitgelegd heeft Aquafin een pilootproject. Er wordt nog even over nagedacht. Het is niet zo evident om tot een robuuste sturing over te gaan, gezien de onzekerheid van de neerslagvoorspelling. Behalve dat project zijn er nog andere opdrachten lopende. Zo gaat men bij de gedempte Zuiderdokken in Antwerpen een heel grote collectieve regenwaterput installeren, mét slimme sturing. Die zal het regenwater opvangen van alle pleinen, straten en andere verharding van de omgeving. De stad zal het regenwater gebruiken voor de plantsoenen. Patrick Willems noemt dergelijke collectieve voorzieningen veel efficiënter. De impact ervan is veel groter en dus is de vereiste investering voldoende rendabel. Ook in Leuven, in het kader van de slimmeregioncall van de provincie, is er een pilootproject van slimme sturing voor een viertal collectieve opvangplaatsen van regenwateropvang. Dat gebeurt bijvoorbeeld ook op de universitaire campus Arenberg III. Dat is in het moerasgebied van de Dijle en de slimme sturing op de drainage moet de campus hemelwaterneutraler maken.

Bij zijn uitspraak dat de klimaatscenario's niet veranderd zijn in de tijd wil hij iets toevoegen, namelijk: de tijd heeft hen gelijk gegeven, de scenario's kloppen.

De *voorzitter* heeft gehoord dat de sprekers voorstander zijn van parlementair toezicht op de werkzaamheden en de kostenverdeling van Aquafin zoals er ook een jaarlijkse bespreking in het parlement is van het mestrapport. Ze wil dat in de regeling van de werkzaamheden bespreken.

Wendy Francken meldt nog dat VLARIO in september een studienamiddag organiseert voor de lokale besturen en de geïnteresseerde burgers over dit thema en over de uitdagingen van het waterbeleid, de Europese kaderrichtlijn Water en andere belangrijke 'dochterrichtlijnen' van die kaderrichtlijn. De richtlijn Afvalwater is momenteel in herziening en tegen het einde van het jaar zal duidelijk zijn wat de gevolgen daarvan zijn. Samen met de commissie Leefmilieu komt er daarover een informatie-moment in het Vlaams Parlement op 16 september 2022.

Gweny DE VROE,
voorzitter

Tinne ROMBOUTS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AWIS	Afvalwaterinformatiesysteem
AWV	Agentschap Wegen en Verkeer
BBC	beleids- en beheerscyclus
CIW	Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid
IBA	individuele behandelingsinstallatie voor afvalwater
KMI	Koninklijk Meteorologisch Instituut
KPI	key performance indicator
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
NAV	Netwerk Architecten Vlaanderen
OVA	omgevingsvergunningsaanvraag
PFAS	poly- en perfluoralkylstoffen
UHasselt	Universiteit Hasselt
VLAKWA	Vlaams Kenniscentrum Water
VLARIO	overlegplatform & kenniscentrum voor rioleringen- en afvalwaterzuiveringssector in Vlaanderen
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen
vte	voltijdsequivalent / voltijdsequivalent
WTCB	Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf